

LUNDS UNIVERSITET

Juridiska fakulteten

Juridiska fakultetsstyrelsen
Universitetslektor Karol Nowak

Remiss: Ett särskilt tortyrbrott (Ds 2015:42)

Ju2015/06480/L5

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande, som utarbetats av universitetslektor Karol Nowak.

Juridiska fakulteten vid Lunds universitet tillstyrker utredningsförslaget i dess helhet, dock med några påpekanden nedan.

Slutsatser – Tillstyrker med vissa tillägg

Utredningen har kännetecknats av en pragmatisk syn på tortyrbrottet och föreslagit att brottet bör inkluderas i svensk strafflag med universell jurisdiktion för att markera brottets svårighet och upprätthålla Sveriges internationella åtaganden. I denna del finns inga invändningar att resa utan det är tvärtom glädjande att det nu föreslås att en lag om straff för tortyrbrott införs. Således tillstyrker juridiska fakulteten i Lund förslaget.

Påpekanden - allmänt

Emellertid kan själva definitionen av brottet som den föreslagits diskuteras och detsamma gäller för dess placering i svensk rätt som en ny lag. Vissa frågor återstår också fortfarande att behandla vad gäller vem som omfattas av brottet och i vilket sammanhang.

Tortyrbrottets föreslagna utformning

Utredningen har anammat Sveriges internationella åtaganden, såväl de som har skett i Förenta Nationerna genom Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT), som de som skett i Europarådet genom Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR).

Emellertid är Förenta Nationernas definition av tortyrbrottet inte densamma som Europarådets. Detta till trots har man i princip ograverat använt sig av Förenta Nationernas definition såväl vad gäller beskrivningen av brottet som i jurisdiktionsfrågorna.¹ Det är i och för sig förståeligt bland annat mot bakgrund av

¹ Utredningen, s. 193 ff.

det framstående arbete som Hans Danelius gjort inom CAT.² Inte desto mindre riskerar förslaget att innebära att vissa förfaranden undandras lagens verkningssområde på ett potentiellt olyckligt sätt då den i princip i första hand i nuvarande föreslagna utformning kommer att bli applicerbar på gärningar som har begåtts utomlands och inte lämnar utrymme för kontroll av inhemska företeelser. Företeelser som måhända inte kan rubriceras som tortyr men som likväl kan ifrågasättas som omänsklig och förnedrande behandling. De senare omfattas också av EKMR men alltså inte av CAT.

Inlåsning under lång tid i häkte med fulla restriktioner är en sådan sak som till exempel diskuterats på senare tid. En sådan inlåsning torde vara svår att få in under tortyrbegreppet men kan definitivt ifrågasättas som omänsklig och förnedrande då det handlar om människor som inte dömts och som således skall betraktas som oskyldiga.³ Till detta kommer att EKMR:s definition är nära sammankopplade med den principiella rätt till tystnad som finns i EKMR:s artikel 6 p. 2 för misstänkta och som syftar till att förhindra övergrepp under förhör.⁴

Behovet av klarläggande praxis och tillägg till förslaget – omänsklig och förnedrande behandling

Det ovan nämnda kan i värsta fall innebära att skyddet inte blir tillräckligt starkt mot tortyr *och omänsklig och förnedrande behandling*, i bästa fall att det skapas en gråzon inom vilken rättsläget blir oklart. I sammanhanget uppstår frågor om universella kontra regionala Europeiska åtaganden och vem den nya bestämmelsen riktar sig mot. Det förefaller som om man med folkrättsliga åtaganden valt att naturligt nog fokusera på våra universella åtaganden som de definierats av de Förenta Nationerna och utredningen åberopar till och med sedvanerätten som stöd för att införa en särskild lag.⁵

Emellertid innebär det sagda inte att man kan undandra sig de europeiska åtagandena. En sådan begränsning innebär att fall som i svensk rätt inte omfattas av tortyrförbudet likväl kan komma att omfattas av artikel 3 i EKMR. För att detta skall kunna undvikas *föreslår vi att begreppen omänsklig och förnedrande behandling läggs till i lagen. I samband med detta bör också straffskalan justeras nedåt vad gäller det föreslagna minimistraffet för att bättre harmoniera med övrig lagstiftning.*

Risken för förvirring vad gäller brottets bestämmande förtjänar påpekas särskilt. Som ovan nämnts finns en risk för att Europeiska domstolen för de mänskliga

² Det var Sverige genom dåvarande chefsförhandlaren Hans Danelius som skrev och presenterade det textutkast till CAT som innebar universell jurisdiktion och som till slut blev godkänt.

³ Jfr. till exempel Riksåklagarens rapport Häktningstider och restriktioner, den 14 januari 2014.

⁴ Nowak, *Oskyldighetspresumtionen* s. 195 ff. Se även exempelvis fallen *John Murray mot Storbritannien*, dom den 8 februari 1991, *Heaney och McGuinness mot Irland*, dom den 21 december 2000 samt *Allan mot Storbritannien*, dom den 5 november 2002.

⁵ Utredningen, ss. 45-46.

rättigheterna (Eurodomstolen) praxis kommer att sträcka sig utöver de klarlägganden som finns i Förenta Nationernas system. Det bästa (!?) vore en inhemsk klarläggande praxis men det är tveksamt om vi kan påräkna en sådan inom en överskådlig tid. Ett annat påpekande är att situationen i och för sig kan lösas genom en extensiv tolkning av begreppet i nationell domstol men då det är fråga om en straffrättslig bestämmelse vore en extensiv tolkning av dess innehåll synnerligen olycklig av uppenbara skäl.

Till detta kommer även att det ständigt uppträffas nya sätt att tortera och förnedra människor på genom psykiskt och fysiskt tvång. En bestämmelse som innehåller ett förbud mot omänsklig och förnedrande behandling skulle lättare kunna fånga upp dessa metoder utan att för den skull behöva gå vilse i en alltför extensiv tolkning av tortyrbegreppet.

Tortyrbrottet som en del av brottsbalken och inte i en särskild lag

Utredningen föreslår att en ny lag om straff för tortyrbrott införs.⁶ En motivering till det är att en placering av brottet i 3 kap eller i 4 kap brottsbalken riskerar att inte synliggöra väsentliga skillnader gentemot mot andra brott.⁷

En annan synvinkel är att en införlivning i brottsbalken tvärtom synliggör brottet på ett helt annat och bättre sätt än om förbudet formuleras i en särskild lag. Det torde för de allra flesta som inte är utbildade jurister vara enklare att hitta lagen i brottsbalken än som självständig lag. En sådan införlivning sänder också tydligare signaler om brottets svårighetsgrad genom att det återfinns bland den övriga brottskatalogen och klarlägger därigenom bättre för inhemsk rättsvårdande personal vad som gäller.

Risken att brottet genom sin ”närhet” till de övriga bestämmelserna i brottsbalken, för den händelse det skulle tas in i denna, skulle riskera att blandas ihop med andra brott anser vi vara ringa. *Således föreslår vi att brottet införlivas med brottsbalken*

Enligt delegation

Karol Nowak

⁶ Ibid. ss. 189–192.

⁷ Ibid. s. 190.